

Araştırma

GEÇMİŞTE KURUM BAKIMINDA KALMIŞ BİREYLERİN KURUM BAKIMI DENEYİMLERİNE İLİŞKİN ÖZELLİKLERİ VE BAĞLANMA BİÇİMLERİNİN İNCELENMESİ

The Investigation of the Institution Care Experiences and Attachment Styles of Persons Who Took Institutional Care in the Past

Zeynep YÜKSEL*
Bedriye ÖNCÜ **

* Bilim Uzm., Sosyal Hizmet Uzmanı, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

ÖZET

Bu araştırma ile geçmişte kurum bakımında kalmış yetişkin bireylerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özelliklerinin ve bağ-

lanma biçimlerinin, çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya, kurum bakımı deneyimi bulunan 29 erkek ve 31 kadın olmak üzere toplam 60 kişi katılmıştır. Katılımcıların sosyo demografik özelliklerinin belirlenmesinde Anket Formu, Bağlanma Biçimlerinin belirlenmesinde İlişkiler Ölçeği Anketi (İÖA) ve araştırma verilerini analiz etmek için SPSS 17 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonunda, kurumda kalınan süre ortalamasının fazla olduğu, kişilerin genellikle kardeşleri ile birlikte kurum bakımına alındıkları, kurum bakımına alınma sebeplerinin başında anne/baba ölümünün geldiği, bağlanma biçimleri incelendiğinde en yüksek puan ortalamasının Kayıtsız Bağlanma, en düşük puan ortalamasının Güvenli Bağlanma Biçimine ait olduğu, cinsiyet, kurumdaki arkadaşlık ilişkileri ve aynı kurumda kardeşin varlığının bağlanma biçimlerini etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kurum Bakımı, Bağlanma, Bağlanma Biçimleri

ABSTRACT

In this research, it was aimed to analyze that the institution care experiences and attachment styles of persons who had institutional care in the past. Totally 60 people, including 29 men and 31 women, who were discharged from institutional care, participated in the study. A survey form has been used to define the subjects' demographic characteristics and institution care experiences, and Relations Scale Survey for define the attachment styles and SPSS 17 software package has been used to analyze the research data. At the end of the research, it was discovered that the average time of the stay in the institution is longer; in general, they were taken into the institutional care with their brother or sisters. The major reason taken into institutional care is the death of mother/father. When attachment styles are examined, Dismissive Attachment Style received the highest

score and the Secure Attachment Style received the lowest score, the sexual, the relationships with friend in the institution and having sister or brother in the same institution affected the attachment styles.

Keywords: *Institutional Care, Attachment, Attachment Styles*

GİRİŞ

İnsanın hayatı boyunca içinde bulunduğu biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim, şüphesiz güvenli bir aile ortamı içerisinde sağlıklı olarak şekillenmektedir. Ancak yoksulluk, aile parçalanması, ihmal, istismar gibi olumsuz yaşam olayları, güvenli aile ortamının sekteye uğramasına sebep olmakta, aile içerisinde bulunan çocuklar ise gerekli sosyal desteği alamadıklarında, “korunmaya muhtaç” duruma gelebilmektedir. Bu durumda çocuklar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nca gerekli incelemeler sonucunda, uygun görüldüğü takdirde korunma ve bakım altına alınarak, yaş ve cinsiyetlerine uygun bir sosyal hizmet kuruluşuna (Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu, Sevgi Evleri vb.) yerleştirilmektedir. Ancak yapılan pek çok araştırma, kurum bakımında kalmakta olan çocuk ve ergenlerin birebir anne sevgisinden, bakımından ve ilgisinden yoksun kalmaları sebebi ile duygusal, davranışsal, sosyal, zihinsel ve psikolojik yönden olumsuz etkilendiklerini, güvenli olmayan bağlanma biçimi geliştirdiklerini ortaya koymuştur. (Bulut, 1995; Cebe, 2005; Cılga, 1989; Erkan, 1995; Goodfriend, 1993; Öntaş, 1998; Saçan ve ark., 2014; Şimşek ve ark., 2008; Üstün, 2008; Üstüner ve ark., 2005;

Dixon ve Wade, 2006; Yılmaz, 2005). Cılga’ya (1994) göre, günümüzün sosyal ve ekonomik koşulları içerisinde, aile ortamında yetiştirme olanağını kaybeden çocuk ve ergenlerin, devlet tarafından bakım kurumlarında yetiştirilmesi olgusu, aile ortamının yerini dolduramamakta, bütünüyle aileden yoksun olmak ve toplum içinde ailenin bakım, gözetim, destek ve yönlendirme olanaklarından yoksun kalmak ise tüm çocuklar ve gençler için temel birer risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Geçmişte kurum bakımında kalmış olan yetişkinlere ilişkin yapılan araştırmalar ise oldukça sınırlıdır. Bu araştırmada, geçmişte kurum bakımında kalmış yetişkin bireylerin çeşitli sosyo demografik özellikleri, kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri ile bağlanma biçimleri ve bunlar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bağlanma

Bağlanma Kuramı’nın kurucusu olan John Bowlby (1973) bağlanmayı, “insanların kendileri için önemli gördükleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar” olarak tanımlamaktadır. Bağlanmayı anne-çocuk ilişkisi temelinde incelemiş olan Bowlby (1973)’e göre bu duygusal bağ, rahatlığı, güvenliği ve desteği içermektedir. Bowlby’e (1969) göre, çocuk, ihtiyacı olduğunda bakıcısından gereken desteği ve olumlu tepkiyi görürse, bakıcısının “ulaşılabilir, güvenilir ve destekleyici” olduğuna (başkaları modeli), kendisinin de “sevilmeye değer” birisi olduğuna (kendilik modeli), dünyanın ise “yordanabilir ve adil” olduğuna (dünya modeli) ilişkin zihinsel temsiller geliştirir. Eğer bağlanma figürü, çocuğun ihtiyaçlarına duyarsız kalır ya da bunlarla uyumsuz, önceden tahmin edilemeyen

tepkiler verirse, çocuk, bağlanma fiğürünü “reddedici” olarak, kendisini de “sevilmeye ve desteklenmeye değmez” biri olarak algılar ve bu modellere uygun beklentiler geliştirir. Sonuç olarak Bowlby (1969), yanlış gelişmiş ya da dönem dönem kesintilere uğramış bağlanma ilişkilerinin doğal olarak bireyde bir takım kişilik problemlerine ve ruhsal hastalıklara yol açacağını belirtir. Ayrıca bağlanma yaşam boyu devam eden bir süreç olarak tanımlanmakla beraber, çocukluk döneminde temel bağlanma kişileri anne-baba iken, ergenlik döneminde bağlanma kişileri sosyal çevrenin etkisiyle akran grubu, yetişkinlik döneminde ise duygusal bir eş olabilmektedir. Ancak en temel bağlanma kişileri olarak anne ve baba önemlerini tümüyle yitirmemekte, yetişkinlikle birlikte sadece bağlanma kişilerinin hiyerarşisi değişime uğramaktadır. Dolayısıyla kişinin bebeklik ve çocukluk döneminde annesine karşı geliştirmiş olduğu bağlanma örüntüleri, yetişkin yaşamda kişilerarası ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bartholomew ve Horowitz’in Dörtlü Bağlanma Modeli

Ainsworth ve arkadaşları (1978), yaptıkları çalışmada, laboratuvar ortamında annesinden ayrılan ve sonradan annesiyle buluşturulan çocukların tepkileri ile güvenli ve güvensiz bağlanma örüntülerini değerlendirmiş, bunları “Güvenli”, “Kaygılı/İkircikli” ve “Kaçınan Bağlanma Biçimleri” olarak üç ayrı gruba ayırmıştır. Bartholomew ve Horowitz (1991) ise, Bağlanma Kuramı temelinde çocuklukta üç bağlanma biçimine karşı, yetişkinlikte dört bağlanma biçimi tanımlayarak “Dörtlü Bağlanma

Modeli”ni geliştirmişlerdir. Bu bağlanma biçimleri, kişinin kendisinin ve başkalarının içsel çalışma modelinden yola çıkarak, “Güvenli, Saplantılı, Korkulu, Kayıtsız” Bağlanma Biçimleri olmak üzere olumlu ve olumsuz kuttuplarda dört temel yetişkin bağlanma biçimi olarak tanımlanmıştır. **Güvenli Bağlanma biçimi**, “olumlu benlik ve olumlu başkaları” modeli çerçevesinde, kişi kendini sevilmeye değer ve önemli görürken, başkalarının da güvenilir, destek veren, ulaşılabilir ve iyi niyetli olduğuna dair beklentileri tanımlar. **Saplantılı bağlanma biçimi**, “olumsuz benlik modeli” ile “olumlu başkaları” modellerini betimleyerek, “kendini değersiz hissetme veya sevilmeye değer görmeme” gibi olumsuz duyguları ile başkalarına ilişkin olumlu değerlendirmeleri yansıtır. **Kayıtsız bağlanma biçimi**, “olumlu benlik ve olumsuz başkaları” modeli çerçevesinde, özerkliğe ve bireyselliğe aşırı önem vererek başkalarına olan gereksinimi ve yakın ilişkilerin gerekliliğini reddetmeye yönelik tutumları betimler. **Korkulu bağlanma biçimi**, “olumsuz benlik ve olumsuz başkaları” modeli çerçevesinde, tam olarak Güvenli Bağlanma Biçiminin karşıtıdır ve “bireysel değersizlik duyguları ile başkalarının güvenilmez ve reddedici olduğuna ilişkin beklentileri” yansıtır.

Bireyin, kişisel yeterlilik duygusuna ve olumlu benlik değerine sahip olması, Güvenli Bağlanma Biçimi geliştirmesine dayanmaktadır. Güvenli Bağlanma, sağlıklı psikososyal gelişimi sağlayarak, bireyi stres yaratan koşullardan koruyabilir. Güvenli Bağlanma Biçimi dışında yer alan Saplantılı, Korkulu ve Kayıtsız Bağlanma Biçimleri, genel olarak “Güvensiz Bağlanma Örüntüleri” olarak tanımlanmakla

birlikte, bebeklik ve çocukluk döneminde anne babaları ile olumsuz yaşantıları sonucu Güvensiz Bağlanma Örüntüleri geliştiren kişiler, yakın ilişkilerinde sorunlar yaşamakla birlikte, özellikle stres altında işlevsel olmayan tepkileri ve davranışları nedeniyle psikopatolojilere de yatkınlık gösterebilirler. Bu nedenle güvensiz bağlanmanın, ergenlikte ve yetişkinlikte bazı kişilik bozuklukları ve ruh sağlığı bakımından risk faktörü oluşturduğu ileri sürülmektedir (Sümer ve ark., 2009). Bowlby (1969), anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin, çocuğa sağlıklı psikolojik gelişim olanağı sağladığını ve yanlış gelişmiş ya da dönem dönem kesintilere uğramış bağlanma ilişkilerinin, ileride bir takım kişilik problemlerine ve ruhsal hastalıklara yol açacağını belirtmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile çeşitli sebeplerle korunma ve bakım altına alınarak kurum bakımında büyümüş ve kurum bakımından ayrılmış yetişkin bireylerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri ile bağlanma biçimlerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Örneklem

Araştırmanın genel evrenini, geçmişte çeşitli sebeplerle korunma altına alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu gibi sosyal hizmet kurumlarında bakım altında kalarak bu kurumlardan ayrılmış 18 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise kurum bakımından ayrılmış

genç yetişkinlerce kurulmuş olan Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği'ne üye olan ve tarafımızca ayrıca ulaşılan kurum bakımından ayrılmış 18 yaş üstü yetişkinler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kişilerin bağlanma biçimlerinin belirlenmesinde "İlişki Ölçeği Anketi" (İÖA) kullanılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan bireylerin sosyo demografik özelliklerinin ve kurum deneyimlerine ilişkin özelliklerin belirlenmesinde araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır.

İlişki Ölçeği Anketi (İÖA)

Araştırmada katılımcıların bağlanma stillerinin belirlenmesinde İÖA kullanılmıştır. Bartholomew ve Griffin (1994) tarafından geliştirilen ölçek, 30 maddeden oluşmaktadır. İÖA, Hazan ve Shaver'ın (1987) bağlanma ölçümündeki paragraflarından, Bartholomew ve Horowitz'in (1991) İlişki Anketi ve Collins ve Read'in (1990) Yetişkin Bağlanma Ölçeğinde kullandığı maddelerden oluşmuştur (Sümer ve Güngör, 1999). Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ve geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan İÖA, Güvenli, Korkulu, Kayıtsız ve Saplantılı olmak üzere 4 bağlanma biçimini ölçmektedir. Katılımcılar her bir maddeyi, bu maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki tutumlarını ne derece tanımladığını düşünerek 7 dereceli (1 = beni hiç tanımlamıyor, 7 = tamamiyle beni tanımlıyor) bir Likert tipi ölçek üzerinde derecelendirmişlerdir. Her dört bağlanma biçimi, kendilerini ölçmeyi hedefleyen bu maddelerin toplanması ve bu toplamaların her bir alt ölçekteki (bağlanma biçimi) madde sayısına bölünmesiyle

elde edilmektedir. Ölçekten toplam puan elde edilmemekte, faktör puanları değerlendirilmektedir. Ölçek sonucunda her bir katılımcının, en yüksek puan aldığı alt ölçekteki bağlanma biçimine sahip olduğu kabul edilmektedir (Sümer ve Güngör, 1999). Sümer ve Güngör'ün (1999) 123 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdiği, ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlik güvenirlik çalışmasında, test tekrar test güvenirliğini belirleyebilmek için aynı anketler katılımcılara 4 hafta sonra tekrar uygulanmış, ölçeğin test tekrar test yöntemi ile tüm boyutlarda güvenirlik katsayıları 0,54 ile 0,61 arasında değişen değerlerde bulunmuştur.

Anket Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu, araştırmaya katılan kişilerin, yaş, cinsiyet, medeni durumu, eğitim durumu, iş durumu gibi sosyo demografik özellikleri ile korunma altına alınma yaşı, korunma altına alınma sebebi, kurumda kalınan toplam süre gibi kurum bakımı deneyimlerine ilişkin 15 sorudan oluşmaktadır.

Uygulama

Araştırmanın verileri, Şubat 2012-Haziran 2013 tarihleri arasında, Hayat Sendikası Gençlik Akademisi Derneği'ne üye ve ayrıca tarafımızca ulaşılan ve kurum bakımından ayrılmış olduğu tespit edilen 18 yaş üstü yetişkin kişilerden toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler, SPSS for Windows 17.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın analizinde demografik

değişkenler için Bağımsız Örneklem t Testi, ANOVA ve Çok Faktörlü Varyans Analizi (MANOVA), çoklu karşılaştırma testi Tukey, bağlanma biçimleri ve ruhsal sorunlar arasındaki ilişkiyi araştırmak için ise Korelasyon Analizleri uygulanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmaya katılanların sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular Çizelge 1 de verilmiştir.

Araştırmaya geçmişte kurum bakımında kalmış olan 29 kadın (%48,3) ve 31 erkek (%51,7) olmak üzere toplam 60 gönüllü yetişkin katılmıştır. Katılımcılardan 26 kişinin 18-25 yaş arasında olduğu (%43,3), 21 kişinin 26-35 yaş arasında olduğu (%35), 13 kişinin ise 36 yaşından büyük olduğu (%21,7) görülmüştür.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, 3 kişinin (%5,0) ilkokul/ortaokul, 26 kişinin (%43,3) lise, 31 kişinin (%51,7) üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Öntaş (1998) ve Yazıcı (2013), kurum bakımından ayrılan bireyler üzerinde yaptıkları çalışmalarında kişilerin büyük çoğunluğunun lise mezunu olduklarını saptamıştır. Araştırmamızda katılımcıların büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğunun görülmesinin sebebi, seçilen örneklemde kaynaklanmış olabileceği gibi, kurum bakımında yetişen çocukların sık sık eğitim ve öğrenme problemleri ile karşılaştığı çeşitli araştırmalarla ortaya konduğu düşünüldüğünde (Cılga, 1989; Çavuşoğlu ve Çetin, 2009; Taylor ve Viner, 2005; Yörükoğlu, 1978), üniversite mezunlarının sayısının fazla oluşu, olumlu bir sonuç olarak görülmektedir.

Araştırmamızda 17 kişinin herhangi bir işte çalışmadığı, (%28,3), 43 kişinin ise (%71,7) çalıştığı, çalışanlar arasında 35 kişinin devlet memuru olduğu (%58,3), 5 kişinin sosyal çalışmacı, (%8,3), 3 kişinin ise (%5,1) özel sektörde çalıştığı belirlenmiştir. Katılımcılar arasında meslek grubu açısından devlet memurluğunun en yüksek orana sahip olmasının sebebi, 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'na istinaden, kurum bakımı hizmetinden yararlandırılan çocuk ve gençlerin, kurum bakımı hizmetinden sonra 3413 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Yasa'ya istinaden, kamu kurum ve kuruluşlarında devlet memuru olma hakkı kazanmaları olarak açıklanabilir.

Kişilerin kurum bakımı deneyimlerine ilişkin özellikleri incelendiğinde, anne/baba ölümünden dolayı kurum bakımı alındığını belirtenlerin sayısının 33 kişiyle en yüksek orana sahip olduğu (%55), bu sayıyı 13 kişiyle (%21,7) anne baba boşanması, 10 kişi ile (%16,7) ekonomik yetersizlik ve 2 kişiyle (%3,4) ihmal/istismar sebebiyle kurum bakımına alındıklarını ifade eden katılımcıların izlediği, 2 katılımcının ise kurum bakımına alınma sebebini cevapsız bıraktığı görülmektedir. SHÇEK'na (2009) ait istatistiki verilerde de, kuruluşlara gelen çocukların geliş sebepleri arasında ilk sırayı aile parçalanması alırken (vefat/boşanma) (%66,92), bunu sırasıyla ekonomik yetersizlik (%39,85) ve istismar, ilgisizlik ve aile içi sorunlar (%20,62) gibi sebepler izlemiştir. Öntaş'ın (1998) çalışmasında da korunma altına alınma sebebi olarak ilk sırayı anne baba ölümü (%58,2) almıştır. Araştırmamızdaki kurum bakımına alınma sebepleri, SHÇEK verileri ve diğer araştırmalara ait verilerle uyumludur.

Katılımcıların yarısının (30 kişi) 7-12 yaş arasında kurum bakımına alındıkları görülmektedir. Bu oranı 17 kişiyle (%28,3) 4-6 yaş grubu arası, 8 kişiyle (%13,3) 0-3 yaş grubu arası ve 4 kişiyle (%6,7) 13-17 yaş grubu arası kurum bakımına alınma izlemektedir. Benzer şekilde Öntaş da (1998) araştırmasında kurum bakımına alınmanın en fazla 7-12 yaş grubunda (%48,75) görüldüğünü belirtmiştir. Üstün (2008) ise, yaptığı araştırmada kurumda kalmaya başlanılan ortalama yaşı ise 6,93 olarak bulmuştur. Kurum bakımına alınma yaşının bizim araştırmamızda ve diğer araştırmalarda en sık 7 yaş ve üzerinde görülmesinin sebebinin, eğitime başlama yaşı olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılar arasından 37 kişi (%61,7) aynı kurumda kardeşlerinin de bulunduğunu ifade etmiş, 23 kişi ise (%38,3) aynı kurumda kardeşlerinin bulunmadığını belirtmiştir. Bu bulgu, Öntaş'ın (1998) araştırmasında kurum bakımı hizmetinden yararlanan kişilerin büyük çoğunluğunun (%74,8) aynı kurumda kardeşlerinin de bulunduğuyla ilişkin bulgusuyla ve Algül'ün (2009) kurum bakımında bulunan çocuk ve ergenlerin çoğunluğunun aynı kurumda kardeşlerinin de var olmasına (%68,6) ilişkin bulgusuyla uyum içindedir. Araştırmamızda aynı kurumda kardeş veya kardeşlerinin bulunanların sayısının fazla oluşu, korunmaya muhtaçlık sebep veya sebeplerinin, ailede yer alan tüm çocukları etkilediği olarak açıklanabilir.

Katılımcılardan, reşit olduğu için kurum bakımından ayrıldıklarını ifade edenlerin sayısı çoğunluktadır. Buna göre reşit olduğu için kurumdan ayrılanların sayısı 54 (%90), ailenin isteğiyle kurumdan ayrıldıklarını ifade edenlerin

sayısı ise 2'dir (%3,3). Bu durumun, kişilerin korunmaya muhtaçlık koşullarının uzun süre devam ettiğinin ve kişilerin diğer sosyal hizmet modellerinden yararlandırılmadığının (koruyucu aile, aile yanında sosyal destek vb.) bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılar arasından 48 kişi (%80), kurumda kaldıkları süre boyunca aileleri ile iletişimlerinin devam ettiğini, 12 kişi ise (%20) iletişimlerinin devam etmediğini belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun kurum bakımında kaldıkları süre boyunca ailesi ile iletişimlerinin devam etmesi olumlu bir sonuçtur.

Katılımcılardan 50 kişi (%83,3) kurumda kaldığı süre boyunca arkadaşlık ilişkilerini "iyi" olarak, 10 kişi ise "iyi değil" (%17,7) olarak ifade etmiştir. Genel olarak kişilerin arkadaşlık ilişkilerinin iyi olması, olumlu bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcılardan 30 kişi (%50) kurumda kaldıkları süre boyunca kurum çalışanlarının kendilerine yönelik olarak olumsuz (eleştirici-suçlayıcı-küçük düşürücü-cezalandırıcı) tutum sergilediklerini, diğer 30 kişi ise kendilerine yönelik olumlu (sevgi dolu-bağışlayıcı-yüceltici) tutum sergilediklerini ifade etmiştir. Benzer şekilde Öntaş'ın (1998) yaptığı araştırmada da, kurum çalışanlarının kişiler üzerinde olumlu etkisi ile olumsuz etkisi oranları birbirine çok yakın bulunmuş, kurumdan ayrılan kişilerden, kurum çalışanlarının kendileri üzerinde olumlu etki bıraktıklarını ifade edenlerin oranı %50.5, olumsuz etki bıraktıklarını ifade edenlerin oranı ise %49.5 olarak saptanmıştır. Şenocak (2005) ise, korunmaya muhtaç çocuklar üzerine yaptığı alan araştırmasında,

araştırmaya katılan çocukların %41'inin sorunlarını paylaştıkları zaman yöneticilerin yaklaşımlarının "rahatsız ettiğimizi düşünerek kızmak", "çözümü ertelemek" ve "sorunla ilgilenmemek" şeklinde olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu doğrultuda araştırmamızda ortaya çıkan bu bulgunun yazınla örtüştüğü görülmektedir. (Çizelge 1.)

Kişilerin kurumda kaldıkları toplam süre Çizelge 2. de belirtilmiştir. Buna göre, kurumda kalınan yıl ortalamasının $10,55 \pm 4,56$ olduğu, katılımcıların en az 2, en fazla 20 yıl kurum bakımında kalmış oldukları saptanmıştır. Benzer şekilde Üstün (2008), kurum deneyimi olan kişilerin 2 ile 21 yıl arasında kurumda yaşadıklarını, kurumda kaldıkları ortalama yılın 11,78 olduğunu bulmuştur. Öntaş (1998) da çalışmasında, katılımcıların kurum bakımında kalma sürelerinin 6 ila 15 yıl arasında (%74,8) değiştiğini ifade etmiştir. Diğer çalışmalarda da olduğu gibi bizim çalışmamızda da kurum bakımında kalınan sürenin fazla olması, kişilerin koruyucu aile veya evlat edinme gibi diğer sosyal hizmet modellerinden faydalandırılmaları oranının düşük olduğunu göstermektedir (Çizelge 2).

Kişilerin bağlanma biçimleri puan ortalamaları Çizelge3. de belirtilmiştir. Buna göre, en yüksek puan ortalaması Kayıtsız Bağlanma Biçimi alt ölçeğinden alınırken ($4,21 \pm 1,18$), bunu sırayla Korkulu ($4,07 \pm 1,41$) ve Saplantılı Bağlanma Biçimi ($4,01 \pm 0,98$) izlemiştir. En düşük puan ortalamasının ise Güvenli Bağlanma Biçimi'ne ($4,00 \pm 1,08$) ait olduğu saptanmıştır. Bireylerin bir takım travmatik yaşam olaylarına bağlı olarak kurum bakımına alındıkları, birebir anne ilgisinden ve sevgisinden yoksun olarak büyüdükleri, çocukluk

Çizelge 1. Sosyo Demografik Özellikler ve Kurum Bakımına İlişkin Özellikler

		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	29	48,3
	Erkek	31	51,7
	Toplam	60	100
Yaş	18-25	26	43,3
	26-35	21	35,0
	36>	13	21,7
Eğitim	İlkokul/Ortaokul	3	5,0
	Lise	26	43,3
	Üniversite	31	51,7
Medeni Durum	Evli	40	66,7
	Bekar	20	33,3
Meslek	Çalışmıyor	17	28,3
	Çalışıyor	43	71,7
	Memur	35	58,3
	Sosyal çalışmacı	5	8,3
	Özel Sektör	3	5,1
Kurum Bakımına Alınma Sebebi	Anne/baba ölümü	33	55,0
	Ekonomik yetersizlik	10	16,7
	İhmal/istismar	2	3,4
	Anne/baba boşanması	13	21,7
	Cevapsız	2	3,3
Kurum Bakımına Alınma Yaşı	0-3	8	13,3
	4-6	17	28,3
	7-12	30	50,0
	13-17	4	6,7
	Bilmiyorum/ hatırlamıyorum	1	1,7
Aynı Kurumda Kardeş	Var	37	61,7
	Yok	23	38,3
Kurumdan Ayrılma Sebebi	Reşit olma	54	90,0
	Ailenin isteği	2	3,3
	Diğer	4	6,7
Kurumda Aile İle İletişimin Devamı	Devam etti	48	80,0
	Devam etmedi	12	20,0
Kurum Arkadaşlık İlişkileri	İyi	50	83,3
	İyi değil	10	16,7
Kurum Çalışanlarının Tutumları	Olumsuz	30	50,0
	Olumlu	30	50,0

Çizelge 2. Kurumda Kalınan Toplam Süre

	N	Minimum	Maksimum	Ort. $\pm$ ss
Toplam Süre (Yıl)	60	2	20	10,55 $\pm$ 4,56

ve ergenlik dönemlerinde tek bir kişi tarafından sağlanan sürekli ve tutarlı bir ilgi ve bakım göremedikleri düşünüldüğünde, yetişkin birer birey haline geldiklerinde başkalarına karşı olan gereksinimlerini reddetme davranışı geliştirmeleri, her an terk edilme kaygısı yaşamalarına bağlı olarak Kayıtsız Bağlanma gibi güvenli olmayan bağlanma örüntülerine sahip olmaları öngörülen bir sonuçtur. Üstün de (2008) benzer şekilde, yaptığı araştırmasında kurum deneyimi olan kişilerin, Kaçınan Bağlanma ($3,52 \pm 0,86$) ilişkisi geliştirmiş olduklarını saptamıştır. Araştırmamızda, bireylerin güvenli olmayan bağlanma biçimi puanlarının yüksek olması beklenen etki olup, araştırmanın önemli bulgularındandır ve Üstün'ün (2008) bulgusu ile benzerlik göstermektedir. (Çizelge 3).

Sosyodemografik özelliklere göre bağlanma biçimleri Çizelge 4' de verilmiştir. Buna göre kadınların, erkeklere göre Korkulu Bağlanma Biçimi puan ortalamalarının, istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,01$). Genel olarak cinsiyet ile bağlanma biçimlerine ilişkin yapılan araştırmalara bakıldığında cinsiyetler arası farklılıkların olduğu görülmektedir. Sümer ve Güngör (1999), yetişkin bağlanma biçimleri üzerine yaptıkları çalışmalarında, erkeklerin Güvenli Bağlanma düzeylerinin, kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Şahin (2009)

ise, yetiştirme yurdunda yaşayan erkeklerin, kızlara göre Güvenli Bağlanma puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Araştırmamızda kadınların Korkulu Bağlanma puanlarının erkeklere oranla yüksek çıkması, genel olarak cinsiyet ve bağlanma ile ilgili yapılan diğer çalışma bulgularıyla örtüşür nitelikte olup, bu durumun sebebi kadınların geçmiş yaşantılarında şiddet, istismar vb. travmatik yaşam olaylarına maruz kalma açısından, erkeklere göre daha fazla risk taşımaları ile açıklanabilir.

Medeni duruma göre Bağlanma Biçimleri arasındaki ilişki incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Genel olarak sağlıklı ve mutlu bir birlikteliğin, Güvenli Bağlanma biçiminin oluşmasında etkili bir faktör olduğu düşünülmektedir. Araştırmamızda medeni durum ile bağlanma biçimi arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmamasının sebebi çeşitli faktörlere bağlı olacağı gibi, araştırmaya katılanlarının çoğunun genç yetişkin olması, örneklemdaki evlilik oranının düşük olması gibi etmenlerin, medeni durum ve bağlanma biçimi arasında bir ilişkinin ortaya çıkmamasına sebep olduğu düşünülebilir.

Yaşa göre bağlanma biçimlerini incelemek için yapılan korelasyon analizine göre yaş ile bağlanma biçimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bowlby (1973),

Çizelge 3. Bağlanma Biçimleri Puan Ortalamaları

Bağlanma Biçimleri	N	Minimum	Maximum	$\bar{x} \pm ss$
Güvenli	60	2,00	6,00	4,00 $\pm$ 1,08
Korkulu	60	1,00	7,00	4,07 $\pm$ 1,41
Saplantılı	60	1,75	6,25	4,01 $\pm$ 0,98
Kayıtsız	60	1,00	6,80	4,21 $\pm$ 1,18

bağlanmanın yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu ve erken yaşlarda kişide, bağlanmaya ilişkin oluşan zihinsel modellerin çok fazla değişime uğramadan yetişkinlikte de işlevini sürdürdüğünü ifade etmektedir. Bowlby'nin (1973) kuramından yola çıkarak, araştırmamızda kişilerin yaşları ile bağlanma biçimleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı düşünülmektedir. (Çizelge 4).

Kurum bakımına alınma yaşı ve sebebine göre bağlanma biçimlerine ilişkin bilgiler Çizelge 5. de verilmiştir. Kurum bakımına alınma yaşları incelendiğinde, Korkulu Bağlanma Biçimi için farkın anlamlılık düzeyine yaklaştığı ($p=0,08$) ancak istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişkinin bulunmadığı saptanmıştır (Çizelge 5). Korkulu Bağlanma için en yüksek puanın 4-6 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'nda 4-6 yaş grubu 'Girişimcilğe Karşı Suçluluk' dönemine denk gelmektedir ve Erikson (1984), bu dönemde çocuğun çevresini keşfetmesinin, girişimlerinin desteklenmesine ve merakının giderilmesine bağlı olduğunu, eğer çocuk davranışlarından dolayı eleştirilirse, bulunduğu girişimlerden ötürü suçluluk eğilimi gösteren bir kişilik özelliği geliştireceğini

belirtir. Davranışlarından dolayı eleştirilen çocuklarda da Korkulu Bağlanma Biçiminde görülen bireysel değersizlik duyguları ile başkalarının reddedici olduğuna ilişkin düşüncelerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Kurum bakımına alınma sebepleri ile bağlanma biçimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Güvenli ya da güvensiz bağlanmanın ilk temellerinin, aile ortamında anne-baba ile kurulan ilişkilere bağlı olarak geliştiği düşünüldüğünde, sebebi her ne olursa olsun güvenli aile ortamının sekteye uğradığı durumlarda, güvenli olmayan bağlanma örüntülerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Dolayısıyla, bağlanma biçimlerinin, kişilerin korunma altına alınma sebepleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmaması, kişilerin yaşadıkları olumsuz yaşam olayları sonucu korunma altına alınarak yurt ve yuvalara yerleştirilmeleri durumunun, bağlanma biçimlerini etkileyen başlı başına bir faktör olması sebebiyle açıklanabilir.

Araştırmamızda, Güvenli olmayan bağlanma biçimi puan ortalamalarının, kurum çalışanlarının tutumlarını "olumsuz" olarak nitelendirenlerde daha yüksek olduğu görülmüş, ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çizelge 4. Sosyo Demografik Özelliklere Göre Bağlanma Biçimleri

Alt ölçekler	Cinsiyet		t	Medeni Durum		t	Yaş	
	Kadın	Erkek		Evli	Bekar		r	p
	x±ss	x±ss		x±ss	x±ss			
Güvenli	3,8±0,19	4,18±0,19	-1,36	4,15±1,23	3,93±1,01	-0,73	0,05	0,68
Korkulu	4,78±0,18	3,41±0,26	4,24**	3,72±1,53	4,25±1,33	1,38	-0,15	0,23
Saplantılı	4,25±0,16	3,78±0,18	1,89	4,28±1,11	3,87±0,89	-1,53	0,24	0,06
Kayıtsız	4,47±0,15	3,97±0,25	1,67	4,03±1,3	4,3±1,12	0,82	-0,06	0,6

*p<0,05

**p<0,01

Kurum çalışanlarının olumsuz tutumları olduğunu belirtenlerin oranı %50 olduğu düşünüldüğünde, böyle bir yetiştirme ortamında, yetersiz personel sayısının, tutarsız, reddedici, olumsuz yaklaşımların, güvensiz bağlanma tarzlarının oluşması için risk teşkil edeceği düşünülmektedir. (Çizelge 6.)

Kurum arkadaşlıklarını kötü olarak nitelendirenlerin korkulu bağlanma puanlarının, anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. (p<0,01). Hazan ve Shaver'e (1994) göre, çocukluk döneminde temel bağlanma kişisi anne ve baba iken, ergenlik döneminde yakınlık arayışı ile birlikte temel bağlanma kişileri en yaygın biçimiyle sosyal çevre ve akran grubu olmaktadır. Erken çocukluk dönemi ilişkilerindeki bozukluklar sebebiyle sağlıklı bağlanma ilişkisi geliştirememiş çocukların akran ilişkilerinde ise aynı ilişkisel bozukluğu geliştirmesi ve genel olarak sosyal ilişkilerinde sıkıntı yaşaması beklenebilecek bir sonuç olmaktadır. (Çizelge 6.)

Aynı kurumda kardeşin varlığı, koruyucu faktör olarak ortaya çıkmış, aynı kurumda kardeşi olduğunu belirtenlerin güvenli bağlanma puanlarının anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0,05). Genel olarak kurum bakımı altındaki çocukların kardeşleriyle beraber aynı kurumda kalıyor olmasının, çocuk ve ergenlerin psikososyal gelişimlerini olumlu yönde etkileyen bir faktör olarak ortaya çıktığı çeşitli araştırmalarla da ortaya konmuştur (Öntaş, 1998; Şimşek ve ark., 2008; Yazıcı, 2013). Dolayısıyla aynı kurumda kardeşin varlığının, kişilerin kurum bakımında olmalarından dolayı hissettikleri yalnızlık, umutsuzluk, kaygı, içe çekilme gibi depresif duyguların önüne geçen bir faktör olduğu düşünülmektedir. (Çizelge 6.)

SONUÇ

Araştırma sonucunda, geçmişte kurum bakımında kalmış olan bireylerin güvenli olmayan bağlanma biçimi geliştirdikleri, kişilerin kurum bakımında

Çizelge 5. Kurum Bakımı Deneyimlerine Göre Bağlanma Biçimleri

Alt ölççekler	Kuruma Alınma Yaşı					Korunma Altına Alınma Sebebi				
	0-3		4-6		7-12		13-17		F	
	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s	x $\pm$ s
Güvenli	3,88 $\pm$ 1,15	3,7 $\pm$ 1,13	4,13 $\pm$ 1,07	4,55 $\pm$ 0,75	0,93	3,94 $\pm$ 1,2	3,92 $\pm$ 1,03	5,2 $\pm$ 0	4,1 $\pm$ 0,9	0,86
Korkulu	3,72 $\pm$ 1,75	4,72 $\pm$ 0,83	3,74 $\pm$ 1,42	4,68 $\pm$ 1,86	2,32	3,9 $\pm$ 1,51	3,97 $\pm$ 1,01	5,62 $\pm$ 0,88	4,2 $\pm$ 1,4	1,04
Saplantılı	4,00 $\pm$ 0,96	4,08 $\pm$ 1,02	4,07 $\pm$ 0,92	3,31 $\pm$ 1,41	0,73	4,23 $\pm$ 0,99	3,92 $\pm$ 0,51	3,37 $\pm$ 1,23	3,61 $\pm$ 1,17	1,6
Kayıtsız	3,64 $\pm$ 1,67	4,61 $\pm$ 1,02	4,23 $\pm$ 1,1	3,7 $\pm$ 0,47	1,65	4,2 $\pm$ 1,29	4,48 $\pm$ 0,99	4,0 $\pm$ 0	3,93 $\pm$ 1,06	0,41

Çizelge 6. Kurum Bakımı Deneyimlerine Göre Bağlanma Biçimleri

Alt ölççekler	Kurum Çalışanlarının Tutumları				Arkadaşlık İlişkileri				Kurumda Kardeşin Varlığı			
	Olumsuz		Olumlu		İyi		Kötü		Var		Yok	
	x $\pm$ s	t	x $\pm$ s	t	x $\pm$ s	t	x $\pm$ s	t	x $\pm$ s	t	x $\pm$ s	t
Güvenli	4,02 $\pm$ 1,14	3,98 $\pm$ 1,05	0,11	4,11 $\pm$ 1,10	3,46 $\pm$ 0,84	1,76	4,27 $\pm$ 1,13	3,57 $\pm$ 0,86	2,51*			
Korkulu	4,23 $\pm$ 1,39	3,92 $\pm$ 1,44	0,84	3,87 $\pm$ 1,34	5,12 $\pm$ 1,31	-2,69**	4,16 $\pm$ 1,48	3,93 $\pm$ 1,31	0,62			
Saplantılı	4,16 $\pm$ 0,92	3,86 $\pm$ 1,03	1,19	4,01 $\pm$ 0,97	4,0 $\pm$ 1,08	0,05	3,96 $\pm$ 0,98	4,09 $\pm$ 1,00	-0,48			
Kayıtsız	4,33 $\pm$ 1,16	4,1 $\pm$ 1,2	0,75	4,20 $\pm$ 1,14	4,28 $\pm$ 1,4	-0,18	4,04 $\pm$ 1,22	4,49 $\pm$ 1,07	-1,4			

*p<0,05

**p<0,01

geçirdikleri sürenin genel olarak uzun olduğu, genellikle reşit olana kadar kurum bakımında kalmaya devam ettikleri, dolayısıyla koruyucu aile, evlat edindirme, aile yanında destek gibi diğer koruyucu önleyici sosyal hizmet modellerinden faydalanmadıkları, kurum bakımına alınma sebeplerinin başında anne/baba ölümünün geldiği, korunma altına alınma yaşının 7-12 yaş arası yoğunlaştığı, korunmaya muhtaçlık koşullarının ailedeki diğer çocukları da etkilediği ve kişilerin genellikle kardeş veya kardeşleri ile aynı kuruluştaki kaldığı, Bağlanma Biçimlerine ilişkin bulgulara bakıldığında en yüksek puan ortalamasının Kayıtsız Bağlanma Biçiminden alındığı, aynı kurumda kardeşin varlığının ve kurumdaki arkadaşlık ilişkilerinin iyi olmasının, bağlanma biçimleri açısından koruyucu bir faktör olarak ortaya çıktığı, cinsiyet açısından da bağlanma biçimlerinin farklılaştığı, buna göre kadınların korkulu bağlanma puanların erkeklerden daha yüksek olduğu, medeni durum, yaş, kuruma alınma yaşı ve sebebi ile çalışanların tutumlarının bağlanma biçimleri açısından bir farklılık oluşturmadığı saptanmış olup;

- Öncelikli olarak risk altında bulunan her çocuk ve ergen için güvenli aile ortamının sağlanması ve sürdürülebilirliği konusunda gerekli çalışmalara önem verilmesi gerektiği,
- Korunmaya muhtaç konumunda oldukları tespit edilen çocuk ve ergenlere yönelik uygulanan "kışla tipi" kurum bakımı modeli yerine, koruyucu aile, evlat edindirme, aile yanında destek gibi diğer koruyucu önleyici sosyal hizmet modellerine daha fazla önem verilmesi

gerektiği, kurum bakımında kalması uygun görülen çocuk ve gençlerin mümkün olduğunca kardeşleri ile birlikte aynı kurumda kalmalarının sağlanmasının olumlu bağlanma geliştirilmesinde önemli olduğu,

- Özellikle ergenlik döneminde, akranların birer bağlanma nesnesine dönüştükleri ve birebir özdeşim kurlan kişiler oldukları göz önünde bulundurularak, kurum çalışanlarının kurumdaki arkadaş ilişkilerini düzenleyici, kontrol edici ve iyileştirici uygulamalara önem vermeleri gerektiği,
- Geçmişte yetiştirme yurdu ve yuvalarda kalmış olan yetişkinlerle ilgili yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması sebebiyle, konuyla ilgili çok boyutlu araştırmaların yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Ainsworth, MDS., Blehar, MC., Walls, S., Waters, E. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.p.:32-36.

Algül, S. (2009). *Erzurum'da yetiştirme yurdunda kalan ergenlerde sosyo demografik özellikler ile psikiyatrik belirti ve tanı dağılımı*. Uzmanlık Tezi, Atatürk Üniversitesi, Tıp Fakültesi.

Bartholomew, K., Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61; 226-241.

Bartholomew, K., Griffin, D. (1994). *Metaphysics of Measurement: The Case of Adult Attachment*. *Advances in Personal Relationships*, Vol. 5: Attachment Processes in Adulthood. p.17-52. London.

- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss Vol. 1. Attachment. Basic Books, New York. p.:177-198.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger. Basic Books, New York. p.:322-369.
- Bulut, I. (1995). Korunmaya muhtaç genç kızların sağlığına etki eden psikolojik faktörler. *Kriz Dergisi*, 3 (1-2); 104-113.
- Cebe, F. (2005). Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu yetiştirme yurtlarında barınan çocukların benlik saygısı, depresyon, kaygı skorlarının ailesi yanında kalan çocuklarla karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Cılga, İ. (1989). Korunmaya muhtaç gençlerin sorunları ve yetiştirme yurtları. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı, Ankara.s.:62-68.
- Cılga, İ. (1994). Gençlik ve yaşam niteliği. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.s.:21-26.
- Collins, N., Read, S. (1990). Adult attachment, working models and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58; 644-663.
- Çavuşoğlu, H., Çetin, H. (2009). Yetiştirme yurdunda ve aileleri ile yaşayan adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2(4); 137-144.
- Dixon, J., Wade, J. (2006). Making a home, finding a job: investigating early housing and employment outcomes for young people leaving care. *Child And Family Social Work*, 11; 199-208.
- Erikson, E.H. (1984). İnsanın 8 evresi. Çev: Gonca Akkaya, Okyanus Yayınevi, İstanbul.s.:46-59.
- Erkan, G. (1995). Korunmaya muhtaç çocuklar: Çocuk yuvalarında bir araştırma. SHÇEK Yayınları, Ankara.
- Goodfriend, M.S. (1993). Treatment of attachment disorder of infancy in a neonatal intensive care unit. *Pediatrics*. 1; 139-142.
- Hazan, C., Shaver P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*, 52; 511-524.
- Hazan, C., Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1); 1-22.
- Öntaş, Ö. (1998). Kurum bakımı deneyimi olan genç yetişkinlerin sosyal destek sistemleri ve ruh sağlığı durumları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saçan, S., Şimşe, Z., Artan, İ., Erol, N. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranış sorunları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 9 (2); 1-18.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2009). 2010-2014 Stratejik Plan, Ankara
- Sümer, N., Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stillerinin türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürler arası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43); 71-106.
- Sümer, N., Çekem, B., Kaya, B., Ünal, S., Polat, R., Selçuk, E. (2009). Bağlanma ve psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif kompulsif bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63) ; 38-45.
- Şimşek, Z., Erol, N., Özcan, Ö., Öztop, D. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19 (3); 235-246.
- Şenocak, H. (2005). Korunmaya muhtaç çocuklar: İstanbul yetiştirme yurtları üzerine bir alan çalışması. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, B., Viner, R.M. (2005). Adult health and social outcomes of children who have

been in public care: Population-based study. *Pediatrics*, 115 (4); 894-899.

Üstün, B. (2008). Yetiştirme yurdu deneyimi olan genç yetişkinlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üstüner, S., Şimşek, Z., Erol, N. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3); 130-140.

Yazıcı, E. (2013). Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler: Kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, A. (2005). Yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların genel ruh sağlığı durumlarının belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yörükoğlu, A. (1978). Çocuk ruh sağlığı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.